

รูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8*

THE ADMINISTRATIVE MODEL OF PHAPARIYATIDHAMMA OFFICE FOR
PALI EDUCATION IN SANGHA ADMINISTRATIVE REGIONAL 8

พระมหาปรีชา จิตตะวงษ์

Phramaha Preecha Jittawong

ณรงค์ พิมสาร

Narong Pimsan

เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต

Sowwanee Sikkhabundit

ธีรยุทธ พึ่งเทียร

Treerayout Phungtien

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University, Thailand

E-mail: preecha7002@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหาร การพัฒนาและประเมินรูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 และตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบฯ ด้านความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูสอน รวม 274 รูป ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ และผู้เชี่ยวชาญการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรม จำนวน 7 รูป เป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีการปฏิบัติการจัดการศึกษาตามงานหลักทั้ง 8 งาน อยู่ในระดับมาก 2) ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

* Received 6 August 2021; Revised 14 March 2022; Accepted 17 March 2022

ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 งานหลักในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประกอบด้วย 8 งานย่อย องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหาร 4 ขั้นตอน และองค์ประกอบที่ 3 คือ วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้บริหาร และครู 3) ผลการประเมินรูปแบบฯ ด้านความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ พบว่าทั้ง 2 ด้าน แต่ละด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, สำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

Abstract

The objectives of this research article were to study administrative conditions, develop and evaluate the administrative model of phapariyatidhamma office for pali education in sangha administrative regional 8 using a mixed research methodology. The research procedure was divided into 3 phases: phase 1 determining the state of phapariyatidhamma office for pali education in sangha administrative regional 8; phase 2 developing the administrative model of phapariyatidhamma office for pali education in sangha administrative regional 8; phase 3 evaluating the model in term of utility and feasibility. The sample group consisted of 274 administrators and teachers who provided quantitative data and 7 experts in the administration of the office of religious studies, who provided qualitative data. Research instruments were two sets of questionnaires. The quantitative data were analyzed by using a computer program, while the qualitative one was analyzed by using a content analysis technique. The research results indicated that: 1) The results of the study of administrative conditions the office of phapariyatidhamma schools of pali education in sangha administrative regional 8 practiced with the major task of pali education as a whole at most level. 2) The developed administrative model of phapariyatidhamma office for pali education in sangha administrative regional 8 consisted of 3 components: Component 1 was a group of major tasks for phapariyatidhamma in pali education which consisted of 8 sub-tasks; Component 2 was a administrative process consisted of 4 steps, and Component 3 was a student knowledge empowerment. 3) The model evaluation results in terms of utility and feasibility. They were both at the most levels.

Keywords: Management Model, Phrapariyatidhamma School of Pali Education, Department Sangha Administrative Region 8

บทนำ

การศึกษา คือ การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม ซึ่งทำให้คนมีปัญญา มีความรู้ เกิดการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ มีความฉลาด รู้จักคิด มีเหตุผล แก้ปัญหาได้ การศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการศึกษาสามารถแบ่งความรู้ออกเป็น 2 แบบ คือ 1) การศึกษาแบบชาวโลก (Secular Education) เป็นการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตมุ่งศึกษาเนื้อหาตามรายละเอียดที่เขียนเป็นหลักสูตร มีกฎเกณฑ์ในการเรียนการสอน การวัดผลและหลักฐานการจบการศึกษา และ 2) การศึกษาแบบศาสนา (Religious Education) ได้แก่ การศึกษาทางธรรมเพื่อทางแห่งการพ้นทุกข์ เพื่อละโลก โกรธ หลง ทำให้เกิดปัญญาอันนำไปสู่ความพ้นทุกข์ เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งศึกษาตนเอง โดยเฉพาะเรื่องจิตใจ ด้วยการฝึกอบรมตนเองตามหลักศีลสมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงต้องลงมือปฏิบัติเองเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ทางกาย วาจา ใจ และปัญญา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

เมื่อศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีในปัจจุบัน ยังไม่มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาที่ชัดเจน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี พ.ศ. 2558 - 2562 ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาสงฆ์ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตามนโยบายของมหาเถรสมาคมสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

ด้วยสาเหตุหลายประการและเป็นปัญหาของสำนักศาสนศึกษาในการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในด้านต่าง ๆ เช่น 1) ด้านนโยบาย ซึ่งมาจากนโยบายส่วนกลางยังขาดยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการการศึกษาที่ชัดเจน ทำให้เจ้าสำนักศาสนศึกษาส่วนใหญ่บริหารจัดการศึกษาตามกำลังของตนเอง ผลสัมฤทธิ์แต่ละแห่งออกมาต่างกัน 2) ด้านผู้บริหารสำนักศาสนศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหาร ไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาด้านการบริหารการศึกษาอย่างเพียงพอ ยังขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน 3) ด้านหลักสูตร มีเนื้อหาที่มากและต้องอาศัยทั้งความจำและความเข้าใจ 4) ด้านครูสอนขาดทักษะในการสอนที่น่าสนใจของนักเรียน 5) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนยังขาดแรงจูงใจในการเรียนบาลีเพราะมีความรู้สึกว่าเรียนยาก และสอบได้ยากกว่าการเรียนอย่างอื่น 6) ด้านการเรียนการสอน มีกิจกรรมน้อยทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อ 7) ด้านการวัดการประเมินผล ปัญหาข้อสอบที่ใช้วัดผลยังไม่จำกัด และ

8) ด้านแหล่งเรียนรู้ ขาดตำราตำราในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีสถิติคงที่และลดลง ซึ่งเป็นปัญหาของการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ส่วนใหญ่มีปัญหาคล้าย ๆ กัน และสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ซึ่งอยู่ในเขตภูมิภาค ยังขาดประสบปัญหาในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ อยู่มาก (พระครูสิริสุธรรมวงศ์ (เต็มพงศ์ มาตย์นอก), 2563)

ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของปัญหา และประโยชน์ในการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัย รูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 เพื่อนำความรู้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ด้านนโยบาย วางแผน ปรับปรุงการบริหารสำนักศาสนศึกษาให้มีประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

1. ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี รวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเอกสาร นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. ผู้วิจัยสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 209 รูป และครูสอน จำนวน 63 รูป รวม 274 รูป ได้โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ เกรจซี และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามสภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรม

แผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 แล้ววิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ดังนี้

ผู้วิจัยออกแบบรูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ฉบับร่าง จากนั้นนำเสนอเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและการใช้ภาษา และนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมจำนวน 7 รูป ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้ววิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ดำเนินการ ดังนี้

ผู้วิจัยการประเมินรูปแบบทางการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ทำการทดลองใช้และปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องแล้ว ดำเนินการประเมินความประโยชน์ และความเป็นไปได้ โดยใช้แบบสอบถาม

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาสภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยรวม

สภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านนโยบาย	3.94	.81	มาก
2. ด้านบริหาร	4.06	.83	มาก
3. ด้านหลักสูตร	3.86	.88	มาก
4. ด้านผู้สอน	4.11	.82	มาก
5. ด้านผู้เรียน	3.81	.86	มาก
6. ด้านการเรียนการสอน	3.78	.87	มาก
7. ด้านการวัดผลประเมินผล	3.64	.85	มาก
8. ด้านแหล่งการเรียนรู้	3.82	.86	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.87	.84.	มาก

จากตาราง พบว่า สภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ คือ 1) ด้านผู้สอน 2) ด้านบริหาร และ 3) ด้านนโยบาย

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในด้านความเหมาะสม และความถูกต้อง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม	ความถูกต้อง
1. งานหลักในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 1) งานนโยบาย 2) งานบริหาร 3) งานหลักสูตร 4) งานผู้สอน 5) งานผู้เรียน 6) งานการเรียนการสอน 7) งานการวัดผลประเมินผล 8) งานแหล่งการเรียนรู้	การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทั้ง 8 งานมีความเหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาในด้านการบริหาร เนื่องจากทั้ง 8 เรื่อง มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้ดีมาก	เนื้อหาในการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ทั้ง 8 เรื่องนี้ มีความถูกต้องตามหลักการแนวคิดทฤษฎี ของ การ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
2. กระบวนการบริหาร (PDCA) ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan: P) ขั้นที่ 2 การดำเนินการตามแผน (Do: D) ขั้นที่ 3 การตรวจสอบ (Check: C) ขั้นที่ 4 การแก้ไขปรับปรุง (Act: A)	การใช้กระบวนการบริหาร (PDCA) มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการบริหารได้จริง	กระบวนการบริหาร (PDCA) ถูกต้องตามหลักการแนวคิดทฤษฎีของการบริหาร
3. วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้บริหารและครู ด้วย การบรรยาย การศึกษาเอกสาร การร่วมกันอภิปราย การลงมือปฏิบัติจริง การศึกษาดูงาน	การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้บริหารและครู เป็นการเตรียมความพร้อมในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีความเหมาะสมที่จะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษา	การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้บริหารและครู ถูกต้องตามหลักการส่งเสริมการเรียนรู้

จากตาราง พบว่า ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 งานหลักในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประกอบด้วย 8 งานย่อย คือ 1) งานนโยบาย 2) งานบริหาร 3) งานหลักสูตร 4) งานผู้สอน 5) งานผู้เรียน 6) งานการเรียนการสอน 7) งานการวัดผลประเมินผล และ 8) งานแหล่งการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารมี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการ

ปรับปรุงแก้ไข และองค์ประกอบที่ 3 คือ วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้โดยการให้มีความรู้เกี่ยวกับงานหลักของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประกอบด้วย 8 งาน ได้แก่ 1) งานนโยบาย 2) งานบริหาร 3) งานหลักสูตร 4) งานผู้สอน 5) งานผู้เรียน 6) งานการเรียนการสอน 7) งานการวัดผลประเมินผล 8) งานแหล่งเรียนรู้ ด้วยวิธีการบรรยาย การศึกษาเอกสาร การร่วมกันอภิปราย การลงมือปฏิบัติจริง และการศึกษาดูงาน ผลการตรวจสอบร่างรูปแบบโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับความเหมาะสม และความถูกต้อง

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินรูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยรวม

ประเด็นในการประเมิน	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านนโยบาย	4.56	.22	มากที่สุด	4.61	.36	มากที่สุด
2. ด้านบริหาร	4.64	.34	มากที่สุด	4.67	.28	มากที่สุด
3. ด้านหลักสูตร	4.52	.39	มากที่สุด	4.62	.31	มากที่สุด
4. ด้านผู้สอน	4.63	.36	มากที่สุด	4.65	.35	มากที่สุด
5. ด้านผู้เรียน	4.58	.39	มากที่สุด	4.50	.4	มากที่สุด
6. ด้านการเรียนการสอน	4.56	.36	มากที่สุด	4.52	.39	มากที่สุด
7. ด้านการวัดผลประเมินผล	4.53	.35	มากที่สุด	4.15	.33	มากที่สุด
8. ด้านแหล่งการเรียนรู้	4.54	.36	มากที่สุด	4.52	.39	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.54	.36	มากที่สุด	4.58	.39	มากที่สุด

จากตาราง พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านของความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอธิบายได้ว่า

1. ผลการศึกษาศาภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ คือ 1) ด้านผู้สอน 2) ด้านบริหาร และ 3) ด้านนโยบาย ซึ่งเป็นไปตามกรมการศาสนาชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างการบริหารของสำนักเรียน มีรูปแบบที่หลากหลายขึ้นอยู่กับขนาด และความพร้อมของ

แต่ละสำนัก การจัดการเรียนการสอน การบริหาร และการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ ในการดำเนินงานการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารของแต่ละสำนักเรียน ยกเว้นในเรื่องหลักสูตร การวัดผลการศึกษา มีแม่กองสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนในเรื่องการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีความคิดเห็นน้อยที่สุดในด้านนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่เข้ามารับหน้าที่บริหารงาน ทางด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ยังมีการพัฒนาและฝึกอบรมให้เข้าใจในหลักของการบริหารที่ยังน้อยอยู่ (กรมการศาสนา, 2541) ตรงกับที่พระมหาสหัส ฐิตสาโร ได้สรุปว่า การบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และยิ่งขาดการบริหารอย่างเป็นระบบและมีการพัฒนาไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง ควรปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้ได้คุณภาพ และเหมาะสมกับผู้เรียน การเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสม โดยยึดกฎกติกาของแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นหลัก ครูผู้สอนที่ต้องพัฒนาความรู้ความสามารถ ในการ จัดการเรียนการสอน และนำเทคนิคการสอน การวัดและประเมินผลที่หลากหลายมาใช้ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิผล (พระมหาสหัส ฐิตสาโร(ดำคุ้ม), 2551)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 งานหลักในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประกอบด้วย 8 งานย่อย คือ 1) งานนโยบาย 2) งานบริหาร 3) งานหลักสูตร 4) งานผู้สอน 5) งานผู้เรียน 6) งานการเรียนการสอน 7) งานการวัดผลประเมินผล และ 8) งานแหล่งการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารมี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข และ องค์ประกอบที่ 3 คือ วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้โดยการให้มีความรู้เกี่ยวกับงานหลักของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประกอบด้วย 8 งาน ได้แก่ 1) งานนโยบาย 2) งานบริหาร 3) งานหลักสูตร 4) งานผู้สอน 5) งานผู้เรียน 6) งานการเรียนการสอน 7) งานการวัดผลประเมินผล 8) งานแหล่งเรียนรู้ ด้วยวิธีการบรรยาย การศึกษาเอกสาร การร่วมกันอภิปราย การลงมือปฏิบัติจริง และการศึกษาดูงาน ตรงกับที่ พระมหาสหัส ฐิตสาโร ได้สรุปว่ารูปแบบมีการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ตามหลักการจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุม เป็นต้น ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาเป็นต้น ตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย เมตตา กายกรรม เมตตา วาจากรรม เมตตา มโนกรรม สาราณโมคิ สิลสามัญญตา และทัญญูสามัญญตาเป็นต้น มีการบริหารจัดการตามหลักการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุม เป็นต้น ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาเป็นต้น (พระมหาสหัส ฐิตสาโร(ดำคุ้ม), 2551) และเป็นไปตามที่ พระครูสิริสุธรรมวงศ์ (เดิมพงศ์ มาตย์นอก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า รูปแบบที่ดีจะต้องมีการประเมินความคิดเห็นของ 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง

ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ (พระครูสิริสุธรรมวงศ์ (เดิมพงศ์ มาตย์นอก), 2563)

ผลการตรวจสอบรูปแบบโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) รูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีความเหมาะสมในการใช้งาน โดยสาระของรูปแบบมีความสอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ที่เป็นเช่นนี้เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ มีกระบวนการที่เน้นให้บุคลากรเรียนรู้จากการปฏิบัติงานร่วมกันจนเกิดทักษะสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นไปตามที่เฟตเตอร์แมน (Fetterman, D.) ที่สรุปไว้ว่าการร่วมมือร่วมพลังในการปฏิบัติงานช่วยให้บุคลากรเกิดความรู้และทักษะในการปฏิบัติ รวมทั้งเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติจนเกิดความสำเร็จ (Fetterman, D. M., 1996)

ด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) รูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยรูปแบบมีความถูกต้องตรงกับการปฏิบัติงานจริง มีการรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือและแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทำให้ผลการประเมินมีความถูกต้อง การสรุปผลการประเมินภายในมีความสมเหตุสมผล มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ ซึ่งตรงกับที่ กูเซกและริสท์ (Kusek, J. & Rist, R.) ที่สรุปไว้ว่า ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ต้องมีความถูกต้อง สามารถตรวจสอบได้มีความยุติธรรม และน่าเชื่อถือ จึงจะทำให้รูปแบบ มีความน่าเชื่อถือ และผลจากการใช้รูปแบบน่าเชื่อถือด้วย (Kusek, J. Z. & Rist, R. C., 2004) เป็นไปตามที่ รัตน์ะ บัวสนธ์ ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินด้านความเหมาะสมควรพิจารณาด้านการบริการ ด้านความเป็นประโยชน์ควรพิจารณาว่าผลการประเมินจะสามารถให้สารสนเทศที่มีความหมาย ทันเวลา และมีผลต่อการนำไปใช้ได้จริง ด้านความเป็นไปให้ควรพิจารณาว่ารูปแบบนั้นง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ เหมาะสมกับเวลาทรัพยากร และทุนที่จะต้องใช้ในการดำเนินการ ด้านความถูกต้อง ควรพิจารณาว่า รูปแบบนั้นมีความแม่นยำ สรุปได้อย่างถูกต้องตามเทคนิค วิธีการต่าง ๆ (รัตน์ะ บัวสนธ์, 2550)

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยการตรวจสอบความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จากผลการวิจัย อภิปรายผลได้ดังนี้ ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) รูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด โดยรูปแบบมีกระบวนการที่มีประโยชน์ต่อวงการศึกษ ช่วยสะท้อนให้เห็นจุดแข็งจุดอ่อนของสภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องจากรูปแบบมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน มีการช่วยเหลือสนับสนุนแบบต่าง ๆ ทำให้ผลการประเมินคุณภาพมีความสมเหตุสมผลและให้ข้อมูลสารสนเทศในการตัดสินใจที่ถูกต้องเป็นไปตามที่ สตัฟเฟิลบีม และซิงค์พิวต์ (Stufflebeam, D. &

Shinkfield, A.) ที่กล่าวว่า การประเมินควรมีประโยชน์ เพื่อนำผลและสารสนเทศไปปรับปรุงงานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) รูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีความความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด โดยรูปแบบมีวิธีการและขั้นตอนที่เข้าใจได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก กระบวนการช่วยทำให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เครื่องมือในการดำเนินการตามรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสอดคล้องกับแนวทางการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง มีทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ และมีความคุ้มค่าในการดำเนินการตามรูปแบบ ตามเกณฑ์มาตรฐานที่สามารถปฏิบัติได้ ต้องการการปฏิบัติที่เป็นจริง รอบคอบ เป็นที่ยอมรับและประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย (Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A., 2007)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้รูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ผ่านการประเมินความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยฉบับนี้แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า ผลการศึกษาสภาพการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 งานหลักในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารมี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข และองค์ประกอบที่ 3 คือ วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้บริหารและครู ผลการประเมินรูปแบบคุณภาพของรูปแบบด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ สำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ควรตั้งกลุ่มเครือข่าย เพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารงานของสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างเป็นระบบ และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยการนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาให้มีความเข้มแข็งและเปลี่ยนแปลงสู่เป้าหมายที่ต้องการ การนำรูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ไปใช้ ควรมีการเตรียมความพร้อมของเจ้าสำนัก ผู้บริหาร รวมถึงบุคลากรทุกคนในสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยการฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงานให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบให้ชัดเจน และมีการประสานความร่วมมือกันทุกฝ่าย ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ควรศึกษารูปแบบการบริหารสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 เปรียบเทียบกับเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2541). รายงานการวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2552. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด.
- พระครูสิริสุธรรมวงศ์ (เต็มพงศ์ มาตย์นอก). (2563). รูปแบบการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.

- พระมหาสหัส วิฑิตสาโร(ดำคุ้ม). (2551). การพัฒนารูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีประสิทธิผล. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- รัตน์ะ บัวสนธ์. (2550). การบริหารโครงการ: แนวทางสู่ความสำเร็จ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคคัพบลิคชั่นส์.
- Fetterman, D. M. (1996). Empowerment Evaluation: An Introduction to Theory and Practice. In Fetterman, D. M. , Kaftarian, S. J. , Wandersman, A. (Eds). Empowerment Evaluation: Knowledge and Tools for Self - assesment and Accountability. Thousand Oaks, CA.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size of Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–640.
- Kusek, J. Z. & Rist, R. C. (2004). Ten Steps to a Results – based Monitoring and Evaluation System:A Handbook for Development Practitioners. Washington, D.C.: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank.
- Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. (2007). Evaluation Theory Models and Applications. SanFrancisco, CA: Jossey-Bass.